

Kulturdepartementet
postmottak@kud.dep.no

Tidl. ref.

Vår ref.
2013/00443-8/FD I 2/THMH

Dato
29.08.2013

FORSVARSDPARTEMENTETS HØRINGSSVAR TIL NOU 2013:1 «DET LIVSSYNSÅPNE SAMFUNN»

Forsvarsdepartementet (FD) viser til kulturdepartementets oversendingsbrev datert 11. februar 2013 med vedlagt NOU 2013: 1 «Det livssyns åpne samfunn». Vi oversender herved vår høringsuttalelse.

Innledning

Vi finner det riktig å avgrense høringsuttalelsen til forhold som dreier seg om tros- og livssynsutøvelse i Forsvaret, og spesielt feltpresttjenesten. Vi er oppmerksomme på at Feltprosten er egen høringsinstans. Særlig til delkapittel 11.3 *Religion og Forsvaret* og delkapittel 15.4 *Forsvaret* vil departementet gi sine kommentarer.

Forsvarsdepartementet er opptatt av at livssyn og religion har og skal ha en naturlig plass i forsvarssektoren. Et tros- og livssynskorps har en unik rolle i Forsvaret, i møtet med personellets individuelle behov, organisasjonens behov for kollektive ritualer og forvaltningen av det normative etiske grunnlaget i sektoren. Forsvarssektoren og Forsvaret har et særlig oppdrag, og dermed behov for etisk bevissthet og kompetanse som ivaretas blant annet av et feltprestkorps.

Det er viktig å styrke mangfoldet i Forsvaret. Synliggjøring av tro og livssyn kan bidra til dette. Det skal aktivt legges til rette for personellets tros- og livssynspraksis, og alle bør akseptere å bli eksponert for andres tros- og livssynspraksis i det offentlige rom. Likebehandling er et førende prinsipp.

Generelt om forholdet religion og Forsvaret

Innledningsvis i forsvarssektorens verdigrunnlag heter det «*Forsvarssektoren skal forsvare norsk territorium, befolkning og interesser. Den skal også fremme visse allmenne verdier. Verdigrunnlaget for sektoren skal synliggjøre disse verdiene*». I et av de neste avsnittene påpekes det at «*Som verdibasert organisasjon blir vi målt ikke bare på hvordan vi løser våre oppdrag, men også på hvilke verdier vi har, og om vi faktisk etterlever dem på en etisk forsvarlig måte*». Forsvaret ønsker å ta inn over seg at vi i dag er i ferd med å forme det som det nevnte verdigrunnlag karakteriserer som «*et nytt og mangfoldig Norge*». Vi er i ferd med å utvikle «*et utvidet verdensbilde. Samtidig er vi historisk og verdimeslig tuftet på kristne og humanistiske idealer. Idealene finner vi også igjen i andre religiøse og kulturelle tradisjoner*».¹ Disse faktorene ligger som underliggende premiss i uttalelsen fra departementet.

Som i samfunnet for øvrig har livssyn og religion en naturlig plass i forsvarssektoren. Forsvarsdepartementet gir derfor sin tilslutning til den overordnede føring som legges til grunn i utredningens hovedsynspunkt nr. 4 hvor det heter at «*det legges aktivt til rette for alle borgeres tros- og livssynspraksis*». Om forhold som vedrører Forsvaret spesielt påpekes det at «*samfunnet bør være særlig forpliktet til å ivareta tros- og livssynsmessige behov for de tjenestegjørende i Forsvaret*», og «*den situasjon som en soldat eller befal er i, som vernepliktig eller vervet, der en kan komme i en kampsituasjon og risikere å bli såret eller dø, tilsier at det er en spesiell viktig plikt for samfunnet at det legges til rette for at tros- og livssynsbehov blir dekket*».² Det er med andre ord den enkeltes behov for livssynsbetjening som skal søkes dekket.

Samtidig med dette, vil de fleste religioner også inneholde en fellesskapsdannende funksjon. Det vil derfor ikke være uvesentlig å legge til rette for at også den kollektive dimensjonen kan få rom i forsvarssektoren. Dette gjelder for den enkelte religion, men også på tvers av ulike livssyn og religioner. Forsvarssektoren legger følgende kjerneverdier til grunn for sin virksomhet: *Åpenhet, vidsyn, respekt, ansvar og mot*. Disse kjerneverdiene ønsker vi skal prege sektorens forhold til også spørsmål som har med livssyn og religion å gjøre. For å regulere disse forholdene har blant annet Forsvaret utarbeidet et nytt «*Reglement for religions – og livssynsutøving i Forsvaret*» Dette gjelder fra 1. juli 2013, og erstatter det tidligere «*Direktiv for tilrettelegging av religionsutøvelse*».

I tillegg er Forsvaret forpliktet av internasjonal rett og krigens folkerett i utførelsen av operasjoner. Dette har blant annet etiske implikasjoner, og fordrer *institusjonell* etisk

¹ Forsvarssektorens verdigrunnlag, s.3 og s.7

² NOU 2013:1 s.132

bevissthet og kompetanse, ikke bare dekning av *individets* behov for sjelesorg og veiledning. Etisk veiledning er derfor en integrert del av virksomheten fra individ- til organisasjonsnivå, i leir (daglig drift) og utenfor leir (trening og operasjoner). At dette arbeidet utføres av tros- og livssynsmedarbeidere, i tillegg til personell med juridisk kompetanse, vil være et viktig bidrag for å sikre et best mulig beslutningsgrunnlag og kvalitetssikring av arbeidet i virksomheten.

Departementet understreker at livssyn og religion aldri skal brukes for å legitimere militær virksomhet. NOU 2013:1 drøfter denne problemstillingen og leverer gode innspill til debatten. På den annen side er det grunn til å påpeke at Forsvaret er en legitim del av statens lovlige maktmidler. Bruk av militær makt kan under visse forutsetninger være det minste ondet og etisk riktige. Dette er en argumentasjon som vil være mulig å gjenkjenne ut fra religiøse argumenter. I så tilfelle vil disse argumentene måtte begrunnes uavhengig av militær nytte eller legitimering.

I de tilfellene det oppstår konflikt mellom å løse Forsvarets pålagte oppgaver og den enkeltes tros- og livssynspraksis, må Forsvarets oppgaver ha forrang. Å anspore til tros- og livssynsbaserte samvittighetskvaler over å delta i eller lede legitime krigshandlinger, må ikke utfordre stridsmoralen og bidra til vegring eller handlingslammelse.

Forhold som omhandler Feltprestkorpset

Utvalget mener at dagens sammensetning av Feltprestkorpset (FPK) er problematisk for likebehandlingen av forskjellige tros- og livssynssamfunn. Utvalget mener at det må tilstrebes en større likestilling enn hva tilfellet er i dag.

Dette er noe Forsvaret selv er opptatt av. Etaten vil i nær fremtid iverksette en prosess med tanke på å løse denne utfordringen. Det er et mål at forsvarssektoren, og spesielt Forsvaret, i størst mulig grad skal gjenspeile samfunnet rundt oss. Samtidig er det grunn til å understreke at de forskjellige tros- og livssynssamfunnene som skal ha sin tjeneste i forsvarssektoren, alltid må relatere seg til, og stå i dialog med, det eksisterende verdigrunnlaget som gjelder for sektoren.

Departementet merker seg at et flertall i utvalget går inn for at *«det fortsatt bør være fast ansatt tros- og livssynspersonell i Forsvaret, men at det bør tilsettes religiøse representanter i Forsvaret fra andre religioner i tillegg til de kristne prestene og pastorene. I tillegg bør det vurderes stillinger for livssynsrådgivere»*.³ Departementet gir sin tilslutning til dette, og vil i sakens anledning informere om at også på dette området arbeides det med å finne gode praktiske løsninger allerede i dag.

³ NOU 2013:1 s.173

Departementet ser seg ikke tjent med det utvalget kaller en livssynsuavhengig førstelinjetjeneste bestående av «*profesjonelt ansatte livssynsbetjenter*» i Forsvaret.⁴ Den frie religionsutøvelse sikres best gjennom personell som har en tydelig forankring i det trossamfunn de tilhører, og som tjenestegjør med grunnlag i en type legitimerende autorisasjon. Departementet støtter derfor utvalgets understrekning av at tros- og livssynsbetjeningen i Forsvaret bør knyttes til ulike tros- og livssynssamfunn. Tjenesten som utføres, må likevel på utvalgte områder være noe alle skal kunne benytte seg av. Det vil for eksempel være fullt mulig å se for seg representanter fra andre trossamfunn, under gitte forhold, opptre som rådgiver/støttepersoner for personell med annet trosståsted. Det verdimeslige grunnlaget for en slik tanke vil være forankret og gjenfinnes i sektorens verdigrunnlag. De allmennmenneskelige prinsippene skal gis stor tyngde. Et hovedprinsipp må også være at den enkelte tros- og livssynsarbeider, på generelt grunnlag, alltid skal ha et ansvar for å tilrettelegge for personellets tros- og livssynsutøvelse, uavhengig av eget trosståsted.

Det pågår for tiden et arbeid med å tilpasse FPKs organisering til allerede overnevnte målsetninger for Forsvaret. Ulike spørsmål omkring Kgl.res. av 22. oktober 1954 er under vurdering og revisjon. Skal FPK fortsatt ha sin forankring i en Kgl.res eller ikke? Med utgangspunkt i den gamle § 16 i Grunnloven, hadde FPK en særlig tilknytning til Den norske kirke hva gjelder kirkelig tilsyn og orden. Slik er det imidlertid ikke lenger ved innføringen av den nye § 16, hvor det heter: «*Alle Indvaanere af Riget have fri Religionsøvelse. Den norske Kirke, en evangelisk-luthersk Kirke, forbliver Norges Folkekirke og understøttes som saadan af Staten. Nærmere Bestemmelser om dens Ordning fastsættes ved Lov. Alle Tros- og Livssynssamfund skulle understøttes paa lige Linje.*»⁵ En videreføring av den gamle ordningen ville innebære en særbehandling av et bestemt trossamfunn. Fortsatt gjelder imidlertid stortingsvedtak fra 06. juni 1953 om opprettelse av et Feltprestkorps. En begrunnelse for opprettelsen var at Forsvaret skulle være i besittelse av en institusjon som kunne forvalte religion og livssyn i Forsvaret.

Prestene gis en spesiell funksjon og tilknytning til sektoren gjennom vernepliktsloven. Vernepliktsloven § 3 fastslår at: «*Fritatt for verneplikt er ordinerte prester i statskirken og prester og forstandere i registrerte trossamfunn. Såfremt de har utført militærtjeneste, er de dog etter nærmere bestemmelser av Kongen pliktige til å gjøre tjeneste som feltprester i Forsvaret.*» Den enkelte prest stod under tilsyn fra det trossamfunn de tilhørte. Slik er det fortsatt i dag. Dette ble, som nevnt, en begrunnelse for at FPK som institusjon skulle ha en forankring også utenfor Forsvaret.

⁴ NOU 2013:1 s.173

⁵ Lov 1814-05-17 Grunnloven

FD mener at en forankring og regulering av tjenesten gjennom en Kgl.res fremhever den selvstendige plass tros- og livssynssaker skal ha i sektoren også for fremtiden. Ikke knyttet til FPK som institusjon med forankring i Den norske kirke, men med bakgrunn i den enkelte prest gjennom tilsynet som knytter den enkelte prest eller lignende til sitt trossamfunn.

Som militær avdeling er FPK organisatorisk en integrert del av Forsvaret. FPK er i dag en fellesinstitusjon underlagt Forsvarssjefen. Det betyr imidlertid ikke at FPK er eller skal være Forsvarets kirke. FPK er kirken i Forsvaret. Denne dobbelttilhørigheten synliggjøres nå først og fremst ved at prestene i FPK er ansatt av Forsvaret, arbeider i en avdeling i Forsvaret, men samtidig har en nær tilknytning til sitt trossamfunn og står under tilsyn. Dette krever gode og ryddige ordninger.

En fullstendig overføring av FPK fra Forsvaret til Den norske kirke, hvor den militære tilknytningen var marginal, ville lett føre til en innsnevring av det religiøse tilbudet i Forsvaret. Dette anses ikke som ønskelig. På den annen side vil det å omdanne FPK til en ren militær avdeling svekke den absolutte nødvendighet av kirkelig tilknytning og religiøs autonomi. Dette vil, så langt FD forstår, også kunne gjelde for andre tros- og livssamfunn. Dette kan på en særdeles uheldig måte sette feltprestens og tros- og livssynspersonellets unike rolle under press.

FD er av den oppfatning at det økende fokuset på profesjonaliseringen av Forsvaret også skal gjenspeile seg i tros- og livssynspersonell som arbeider i sektoren. I dag er det grunnleggende kompetansekravet ekvivalent med kompetansekravet for prester i Den norske kirke. En utvidelse av tilfanget av tros- og livssynspersonell må derfor ikke gå på bekostning av kravet til dagens kompetansenivå. FD er kjent med spesialiseringskurs og funksjonsrettet utdanning som gis til personellet i FPK. Dette kommer i tillegg til grunnutdanningen som kreves ved tilsetting. Utover det å dyktiggjøre den enkelte i utøvelsen av tjenesten, har slike kurs også betydning som arena for utveksling av erfaringer, felles refleksjon og samtale på tvers av tros- og livssynsmessig ståsted. Dette mener FD er et arbeid som må styrkes i fremtiden. Dette for å sikre seg en best mulig kompetanse innenfor området.

I dag bærer feltprestene uniform og innehar militær rang. Dette må imidlertid ikke tolkes som at feltprestene har samme rolle som regulære offiserer. Feltpresten er ikke-stridende og utøver kommandomyndighet kun innenfor egen tjenestegren, og over det personellet som er særskilt underlagt dem. Det er viktig å presisere at feltprester ikke skal settes til funksjoner og oppgaver utenfor rammen av FPKs formål og fagområde. Feltpresten bærer i tillegg bransjemerke. I krig, internasjonale operasjoner og på øvelser brukes også genferarmbind etter gjeldende instruksjoner og regler. Dette

identifiserer gruppen som ikke-stridende i samsvar med Genèvekonvensjonene. Dette synliggjør den unike og internasjonalt kodifiserte rollen. Dagens ordning med rang og uniformering fungerer tilfredsstillende. Den er regulert på en god måte, og begrunnelsen er først og fremst funksjonell. En uniformert feltpresttjeneste, basert på tilsetning i Forsvaret, er etter FDs mening den beste og mest hensiktsmessige måten å organisere tjenesten på. Dette gir et tydelig signal om at presten, eller tros- og livssynsveilederen, tydelig kan identifisere seg med de menneskene vedkommende skal gjøre tjeneste for i organisasjonen, men like mye den andre veien. Menneskene i organisasjonen får et eieforhold til tros- og livssynspersonellet.

Religiøse symboler

Utvalget anbefaler at det som hovedregel bare skal være praktiske forhold, ikke en vurdering av mulig symbolsk betydning, som kan legges til grunn for eventuelle restriksjoner på bruk av religiøse plagg og symboler. Det kan herske forskjellige syn på hvilke og hvor langt praktiske forhold skal legge restriksjoner. FD legger til grunn at hensynet til sikkerhet bør komme først, og deretter om bruken er til hinder for å delta i aktiviteter eller utføre oppgaver.

I «*Reglement for religions – og livssynsutøving i Forsvaret*» heter det innledningsvis at «*Reglementet skal sikre at det vert lagt til rette for fri religions- og livssynsutøving i Forsvaret. Retten til fri religions- og livssynsutøving går fram av Grunnlova § 16 og Den europeiske menneskerettskonvensjonen av 1950 art. 9, 11 og 15, inkorporert i norsk rett gjennom Menneskerettslova av 1999-05-21*». Spesifikt om religiøse symboler heter det «*Bering eller honnør knytt til symbol med heraldisk kross skal ikkje verte forstått som ei personleg tilslutning til ein bestemt religion*». For den enkelte åpner Forsvaret for en liberal praksis «*Forsvaret tillèt bruk av visse religiøse symbol og effektar til uniform. Desse er regulert i eigne uniformsreglar. Sivilt tilsette kan bruke religiøse plagg og symbol så sant dei ikkje kjem i konflikt med krav til tryggleik, helse eller behov for kommunikasjon eller identifikasjon*».

Religionens plass ved fellesarrangementer i Forsvaret

I Forsvaret er det lang tradisjon med militære ritualer. Sterkest kommer dette kanskje til uttrykk etter at avdelinger har mistet kamerater i strid. Et poeng må være å inkludere et minimum av religiøse handlinger i det som ellers må fremstå som felles militære ritualer i utgangspunktet. Samtidig deler FD utvalgets skepsis til en utvikling av fellesritualer basert på «civil religion».

Departementet foretrekker at de religiøse elementene og ritualene som er knyttet til vår felles kulturelle og historiske arv fortsatt skal ha en naturlig plass i sektoren.

Representanter fra andre tros- og livssynssamfunn skal på samme vis bidra når det er

naturlig. Det er for eksempel mulig å tenke seg en hinduistisk prest som deltar ved en felles mottaksseremoni i forbindelse med at den falne tilhørte et hinduistisk trossamfunn. Her vises det til to grunnleggende prinsipper som utvalget selv peker på: 1) Det skal aktivt legges til rette for alle borgeres tros- og livssynspraksis. 2) Alle bør akseptere å bli eksponert for andres tros- og livssynspraksis i det offentlige rom.

Departementet mener at felles ritualer med religiøst innhold ikke bryter med menneskerettigheter, men er legitime. I krevende situasjoner kan ritualer være nødvendige for det enkelte mennesket, og de kan være med på å bygge sunne fellesskap. Det er utførelsen av dem som må være nøye gjennomtenkt. Det er for eksempel mulig å se for seg i forkant av et krevende oppdrag at de muslimske mennene og kvinnene i avdelingen samler seg til felles bønn før et vanskelig oppdrag. Det vil være i strid med forsvarssektorens verdier å nekte en slik aktivitet. Forsvarsdepartementet vil samtidig være nøye med å påpeke at ingen skal tvinges til å delta på arrangementer i strid med egen overbevisning. Fritaksretten skal være tydelig kommunisert.

Etikkundervisningen i Forsvaret

Etikkundervisningen i Forsvaret har langt på vei vært religiøst fundert både ut fra temavalg og argumentasjonsform i perioden 1959-1996. Etter 1996 er etikkundervisningen i Forsvaret allment fundert, og den fremstår i dag som militær profesjonsetikk med Forsvarets høyskole som fagmyndighet. Forankringen av etikken har med andre ord endret seg. I dag er det prinsipielle grunnlaget for undervisningen til en hver tid det gjeldende verdigrunnlag, og godkjente undervisningsplaner for sektoren.

Personellet som har undervist i etikkfaget har i vesentlig grad vært knyttet til FPK. På høyere undervisningsnivå i sektoren er også annet personell blitt brukt. Det er på bakgrunn av feltprestenes teologiske grunnutdanning med etikk i faggrunnlaget at de underviser og gir etiske råd. Den daglige kontakten med personellet er verdifull. Etiske problemstillinger hentet fra hverdagen og stridsfeltet benyttes i klasserommet. Den etiske diskusjonen og teorien anvendes i øvelsessammenhenger og ved skarpe situasjoner igjen.

Forsvaret har de siste årene styrket etikkundervisningen på alle utdanningsnivåer. Blant annet har dette skjedd gjennom den såkalte «*Respekt, Ansvar, Motundervisningen*» (RAM) for soldater. Undervisningen er studiepoenggivende for de som frivillig gjennomfører og består en eksamen i faget. Tiltaket inngår for øvrig som et av flere statushevende tiltak for den vernepliktige soldaten. Det viktigste poenget er imidlertid at Forsvarets personell stadig oftere står i krevende situasjoner som krever høy etisk kompetanse og bevissthet, samt god kjennskap til lover og regler som regulerer krigføring, og som baseres på et etisk grunnlag, først og fremst rettferdig-

krig-tradisjonen. Det sistnevnte emneområdet kommer først og fremst inn under fagområdet jus og militærmakt.

Departementet slutter seg til utvalgets understrekning av at tros- og livssynspersonell, med utgangspunkt i faglig kompetanse, og ut fra et personlig livssynsperspektiv, kan gi et viktig bidrag til etikkundervisningen i Forsvaret.⁶

For å sikre en best mulig undervisningskompetanse og veiledning i forbindelse med øvelser og øvingsscenarioer, forutsetter departementet noen hovedkriterier. Den som underviser eller veileder må ha høy faglig kompetanse, kjenne organisasjonen og praksisfeltet godt, inngå i den gjeldende struktur, men samtidig være i besittelse av et «utenfra perspektiv». Begrepet «*kritisk lojalitet*» synliggjør ønsket ståsted i mange situasjoner. I dag er det den kristne feltpresten som gjennomfører undervisning og etisk veiledning. Dette har lange tradisjoner, og fungerer etter departementets intensjon i dag. Det vil imidlertid være ønskelig også å knytte undervisningskompetanse fra andre religions- og livssynssamfunn mot undervisningen.

Etikkundervisningen og veiledningen er et viktig bidrag til å bevisstgjøre personellet i etiske problemstillinger knyttet til tjenestegjøringen i Forsvaret. Dette arbeides det aktivt med i undervisningssituasjonen. Med bakgrunn i at Forsvarets personell har forskjellig tros- og livssynsmessig ståsted og erfaring, blir derfor undervisningen et godt sted å arbeide for økt dialog, forståelse og toleranse.

Endringer i vernepliktsloven

I Vernepliktsloven § 3, fjerde ledd heter det: «*Fritatt for verneplikt er ordinerte prester i statskirken og prester og forstandere i registrerte trossamfunn. Såfremt de har utført militærtjeneste, er de dog etter nærmere bestemmelser av Kongen pliktige til å gjøre tjeneste som feltprester i Forsvaret*».

Prester i Den norske kirke og forstandere i registrerte trossamfunn er med andre ord fritatt fra verneplikt, men de er pliktige til å gjøre tjeneste som feltprester.

Utvalget foreslår at vernepliktsloven § 3, fjerde ledd, oppheves. Hovedargumentet tar utgangspunkt i et likebehandlingssynspunkt. Tros- og livssynspersonell vil ikke omfattes av dagens ordning etter gjeldende lovparagraf. Det vil derfor heller ikke være rimelig å beholde et unntak for prester.

Departementet er uenig i dette forslaget, og har ikke til hensikt å anbefale endringer i hovedintensjon og innhold i § 3. Feltpresttjenesten er nettopp hjemlet i § 3 siste ledd i Vernepliktsloven av 1953. Bestemmelsen, slik den fremkommer i dag, er det grunnleggende rettslige premisset for opprettelsen av FPK.

⁶ NOU 2013:1 s.133

FD vil tvert imot påpeke, nettopp ut fra et likebehandlingssynspunkt, at grunnlaget er til stede for en utvidelse av paragrafen. Dette for å imøtekomme prinsippet om likebehandling. En utvidelse av bestemmelsen vil medføre at personell som er registrert/ordinert/sertifisert i sitt tros- og livssynssamfunn vil kunne utføre tjeneste.

FD mener det er riktig å frita ordinerte prester fra verneplikt i respekt for deres unike rolle og kall. FD vil sidestille de ulike trossamfunnene og gi tilgang til Forsvaret gjennom tros- og livssynspersonell. En eventuell endring av gjeldende lov vil kunne komme i konflikt med ordinasjons- eller utnevnesgrunnlaget som både imamer og rabbinere, ordinerte prester og forstandere bygger sin tjeneste på. FD oppfatter denne type personell som ikke-stridende ut fra gjeldende nasjonalt og internasjonalt regelverk. FD argumenterer for en utvidelse av paragrafens virkeområde til å gjelde sertifisert/ordinert tros- og livssynspersonell.

Hovedpunkter i FDs høringsuttalelse om NOU 2013:1

- Livssyn og religion har en naturlig plass i forsvarssektoren.
- Et tros- og livssynskorps har en unik rolle i Forsvaret, i møtet med personellens individuelle behov, organisasjonens behov for kollektive ritualer og forvaltningen av det normative etiske grunnlaget i sektoren.
- Forsvaret og forsvarssektoren har et særlig oppdrag, og dermed behov for etisk bevissthet og kompetanse som ivaretas blant annet av et feltprestkorps.
- Det er viktig å styrke mangfoldet i Forsvaret. Synliggjøring av tro og livssyn bidrar til dette.
- Det skal aktivt legges til rette for personellens tros- og livssynspraksis. Alle bør akseptere å bli eksponert for andres tros- og livssynspraksis i det offentlige rom.
- Livssyn og religion skal aldri brukes for å legitimere militær virksomhet.
- Det bør fortsatt være fast ansatt tros- og livssynspersonell i Forsvaret. Det bør tilsettes religiøse representanter i Forsvaret fra andre religioner, i tillegg til de kristne prestene og pastorene.
- Den frie religionsutøvelse sikres best gjennom personell som har en tydelig forankring, og som tjenestegjør med grunnlag i autorisasjon fra eget tros- og livssynsamfunn.
- Tjenesten som utføres i et tros- og livssynskorps må på utvalgte områder være noe alle skal kunne benytte seg av.
- FPK er kirken i Forsvaret, ikke Forsvarets kirke.

- FPK som militær avdeling bør fortsatt fastsette sin tjenesteordning for feltprester ved kongelig resolusjon.
- En fullstendig overføring av FPK fra Forsvaret til Den norske kirke vil innebære en innsnevring av det religiøse tilbudet i Forsvaret. Det er ikke ønskelig.
- Å omdanne FPK til en ren militær avdeling vil svekke den religiøse autonomi, og kan sette feltprestens unike rolle under press. Dette anses ikke ønskelig.
- Feltprester skal ikke settes til funksjoner og oppgaver utenfor rammen av FPKs formål og fagområde.
- FD ser seg best tjent med en uniformert feltpresttjeneste med grad og bransjemerke.
- Når det gjelder bruk av religiøse symboler, legges gjeldende uniformsreglement til grunn. Hensynet til sikkerhet kommer først, og deretter om bruken er til hinder for å delta i aktiviteter eller utføre oppgaver.
- Et minimum av religiøse handlinger vil fortsatt være inkludert i felles militære ritualer. De religiøse elementene som inngår skal være identifiserbare og knyttet til vår kulturelle og historiske arv og ritualer. I situasjoner hvor det er naturlig, vil representanter fra andre tros- og livssynssamfunn kunne bidra.
- Det ønskes ikke fellesritualer basert på «civil religion».
- Det anses at ritualer med religiøst innhold ikke bryter mot menneskerettigheter, men er legitime og nødvendige for det enkelte mennesket, samt skaper sunne fellesskap. Utførelsen av ritualene må være nøye gjennomtenkt.
- Ingen skal tvinges til å delta på arrangementer i strid med egen overbevisning. Fritaksretten skal være tydelig kommunisert.
- Etikkundervisningen i Forsvaret er allment fundert og fremstår i dag som militær profesjonsetikk, med Forsvarets høyskole som fagmyndighet.
- Det prinsipielle grunnlaget for undervisningen er organisasjonens verdigrunnlag og de godkjente undervisningsplaner for sektoren.
- Den kristne feltpresten gjennomfører undervisning og etisk veiledning i dag. Dette fungerer etter intensjonen. Å knytte til seg undervisningskompetanse fra andre religiøse og livssynsmessige samfunn er ønskelig. Underviseren forholder seg til sektorens verdigrunnlag. Videre gis det tilslutning til utvalgets understrekning av at tros- og livssynspersonell, med utgangspunkt i faglig kompetanse, og ut fra et personlig livssynsperspektiv, kan gi et viktig bidrag til etikkundervisningen i Forsvaret.

- I henhold til vernepliktsloven § 3 er prester i Den norske kirke og forstandere i registrerte trossamfunn fritatt fra verneplikt, men de er pliktige til å gjøre tjeneste som feltprester. Utvalgets forslag om at bestemmelsen oppheves ut fra et likebehandlingsprinsipp støttes ikke. FD argumenterer for at bestemmelsen snarere utvides til å gjelde sertifisert/ordinert tros- og livssynspersonell. Dette nettopp ut fra et likebehandlingsprinsipp.

Forsvarsdepartementet stiller seg til rådighet dersom det skulle være ytterligere spørsmål, eller det fra Kulturdepartementets side er ønske om et møte i sakens anledning. Vår POC i saken er seniorrådgiver Tore Henrik Meberg-Hansen, e-post thmh@fd.dep.no tlf. 23 09 63 35.

Med hilsen

Kjersti Klæboe (e.f.)
ekspedisjonssjef

Bente Sleppen
Oberst

Kopi:
Forsvarsstaben
Forsvarsbygg
NSM
FFI
Feltprestkorpset

Internkopi:
FD II
FD III
FD IV